

FRANS WILLEM VERBAAS

DE KETTER

VAN

In de nadagen van het Romeinse Rijk zet een vrijgevochten rebel alles op het spel om de stervende Augustinus te ontmoeten.

CARTHAGO

ROMAN

Efeze

Anno Domini 435

Dierbare Aurelius,

Met je moeder heb ik net even naar je staan kijken. In slaap verzonken lag je op het matje naast ons bed, uitgeput van een ochtend drukte maken in de voorjaarszon. Ik knielde op mijn knieën naast je neer en legde een hand op je hoofd, alsof ik je wilde zegenen. 'Onze zoon is prachtig,' fluisterde ik.

Je moeder hilde toen ik weer naast haar ging staan.

In je slaap hield je met je vuisten de leren geldbuidel vast die ik je laatst gaf. Als kind heb ik ook zo'n buidel gehad, waarin ik koperen en zilveren muntjes verzamelde. Een van mijn eerste herinneringen gaat over die buidel. Laat ik, nu ik besloten heb mijn levensverhaal voor jou op te schrijven, maar bij die herinnering beginnen.

Ik was zes jaar, twee jaar ouder dan jij nu bent, en ik ging al naar een pedagoog die mij leerde lezen en schrijven en rekenen. Mijn donkere krullen stonden net als bij jou alle kanten op en mijn armen en benen waren nog dunne stokjes. Op een dag haalde ik de leren buidel uit onze grote kist en ik ging ermee naar de kapitein.

De kapitein was de eigenaar van het grote huis in de Noord-Afrikaanse havenstad Hippo, waar ik ben geboren en waar ik tot mijn vierentwintigste levensjaar heb gewoond.

Mijn moeder huurde op de eerste verdieping een schemerig vertrek met een schuin aflopend dak, dat oorspronkelijk bedoeld was als opslagruimte. Als de kapitein niet op zee was of aan het werk, zat hij op de rustige binnenplaats van zijn grote huis een van zijn favoriete filosofen te lezen.

Die dag was hij niet op zee en niet aan het werk.

Gewapend met mijn geldbuidel verliet ik onze bovenwoning, daalde de trap aan de zijkant van het huis af, liep door de vestibule naar de binnenplaats en ging voor de kapitein staan.

‘Ik wil Marcellus van u kopen,’ zei ik.

Marcellus, een Nubiër met een geduldig gezicht en een enorm lichaam, was de slaaf van de kapitein. De kapitein vertrouwde hem blindelings. Als de kapitein op zee was, was Marcellus de enige man in het grote huis.

Ik liet de kapitein in mijn buidel kijken.

‘Is dit genoeg?’

De kapitein sloot zijn boek en klakte met zijn tong. ‘Vind je Marcellus dan zo aardig?’ vroeg hij.

‘Daarom wil ik hem niet kopen.’

‘Wil je soms een eigen slaaf hebben, die je wastafeltjes voor je draagt als je naar de pedagoog gaat?’

‘Daarom ook niet.’

‘Word je misschien geplaagd door andere kinderen en kun je wel een sterke kerel gebruiken om die pestkoppen een lesje te leren?’

‘Ook niet.’

‘Maar waarom wil je Marcellus dan kopen?’

Ik zei: ‘Ik wil een vader hebben, net als andere kinderen.’

De kapitein krabde in zijn pluizige haar. ‘Maar Marcellus is jouw vader toch niet?’

‘Als Marcellus mijn slaaf is, moet hij alles doen wat ik zeg. Dus als ik zeg dat hij voortaan mijn vader is, moet hij dat ook zijn.’

De kapitein knikte. 'Aha... Nu begrijp ik het.'

'Mag ik hem kopen?'

'Laten we eerst je geld maar eens tellen.'

Ik leegde de buidel op een van de mozaïeken die de bodem van de binnenplaats versierden. Samen telden we alle *follen* en *siliqua's* bij elkaar op.

'Dat is nou jammer, maar het is niet genoeg,' zei de kapitein sip.

'Echt niet?'

'Echt niet. Een slaaf is heel duur.'

'Dan neem ik mijn geld weer mee,' zei ik, en ik stopte de muntjes terug in de buidel.

'Ben je teleurgesteld?'

'Ja.'

Toen zei de kapitein: 'Ik kan natuurlijk jouw vader niet zijn, Spes, maar als je het goedvindt, wil ik wel proberen om jouw *grootvader* te zijn...'

Maar dat hoefde niet. 'Ik wil een gewone vader,' zei ik.

Terwijl ik teleurgesteld terugkeerde naar onze schemerige bovenwoning, liet ik mijn geldbuidel als een dood dier aan mijn hand bungelen...

De geschiedenis herhaalt zich niet, Aurelius, maar kent wel terugkerende patronen. Opeenvolgende generaties geven ze als estafettelopers aan elkaar door. Misschien zijn die patronen wel een ander woord voor de 'erfzonde' waar bisschop Augustinus, een man die in mijn verhalen vaak zal voorkomen, het regelmatig over had in zijn preken. Een van de patronen die ik aan jou doorgeef, Aurelius, is dat jij net zoals ik zult opgroeien zonder vader. Maar ik wil dat jij, anders dan bij mij het geval was, tenminste weet wie je vader was.

Gisteren heb ik op de markt een stapel Egyptische papyrus gekocht. Die stapel ligt nu voor me op de tafel en kijkt me een

beetje spottend aan. Eerder al heb ik een pot gevuld met inkt die ik zelf heb gemaakt van galnoten, ijzerzout en Arabische gom. Ook ligt er een dozijn vers gesneden rietpennen klaar. Het eerste papyrusvel heb ik inmiddels volgeschreven. Ondanks het ontbreken van een paar vingers aan mijn beide handen is mijn handschrift gelukkig nog steeds heel regelmatig.

Mijn jeugd was een wonderlijke tijd waarin de belangrijkste patronen van mijn leven al duidelijk zichtbaar werden. De onbestemde jaren van mijn volwassenheid waren kleurloos en eenzaam, ik zal er in dit boek overheen springen als over een plas water die is achtergebleven na een flinke regenbui. Maar de gebeurtenissen van mijn laatste levensjaren waren opnieuw wonderlijk en boeiend. Al was het maar omdat jij toen geboren werd.

Uit mijn verhalen kun je opmaken dat ik niet erg vroom heb geleefd. Toch bid ik tot God dat Hij me de kracht en de tijd zal geven om de taak die ik me heb gesteld te voltooien.

DEEL I

Een tijd om te scheuren

1

Hippo Regius
Anno Domini 401

Driemaal zevenmaal zeven

Toen na driemaal kloppen nog steeds niemand opendeed, deed ik het zelf maar.

‘Is daar iemand?’ riep ik.

Het klooster zweeg.

Ik duwde de deur verder open: ‘Goedemorgen!’

Het klooster bleef zwijgen.

‘Die monniken liggen zeker nog te snurken,’ zei ik tegen Lucillus en zijn slaaf, die achter me stonden. Voordat ze iets konden zeggen, glipte ik al zijwaarts naar binnen. Mijn vriend kwam achter me aan, de slaaf bleef buiten wachten.

Door de koele, donkere vestibule slopen we naar de kale binnenplaats. Langs de muren van de zuilengang stonden houten banken. Een paar musjes fladderden weg.

Uit een van de aangrenzende vertrekken klonken zachte, onbestemde geluiden.

‘We zijn te vroeg,’ fluisterde Lucillus, ‘we moeten later terugkomen.’

Maar ik was nieuwsgierig geworden en liep verder. Ik trok het gordijn dat het vertrek afsloot een stukje opzij. Meteen gebaarde ik naar Lucillus dat hij moest komen kijken.

Omdat Lucillus naast een lang en slungelig lichaam van die

grote, bruine, droevige ogen had, hadden we hem op school de bijnaam 'de Droefogige Lucillus' gegeven. Toen Lucillus het verbazingwekkende tafereel gadesloeg dat zich vlak voor ons afspeelde, puilden zijn grote, droevige ogen bijna uit zijn hoofd.

In het midden van het vertrek stond een smalle bank waarop een man lag. Hij droeg een halflange linnen tunica met korte mouwen. Zijn voeten rustten aan weerszijden van de bank op de grond en in beide handen hield hij een metalen staaf vast, waarvan de uiteinden waren gestoken in kleine kruiken die, zo schatte ik in, met zand en stenen waren gevuld. Met smalle leren banden waren de metalen staven aan de kruiken vastgemaakt. Kreunend duwde de man de gewichten omhoog tot zijn armen gestrekt waren, waarna hij ze langzaam tot borsthoogte liet terugzakken, om ze daarna met de nodige moeite opnieuw op te heffen. Telkens als hij er weer in geslaagd was zijn armen te strekken, perste hij een getal uit zijn mond. Toen hij bij negenenveertig was aangekomen, liet hij de gewichten voorzichtig op de grond zakken en kwam overeind. Hij haalde een paar keer diep adem, stak zijn armen in de lucht en rekte zich uit. Vervolgens ging hij plat op de grond liggen en begon zich op te drukken, waarbij hij nog eens tot negenenveertig telde. Na deze laatste inspanning ging hij weer op de bank zitten om bij te komen.

De man had een tenger lichaam, hij was eerder pezig dan gespierd. Zijn onderarmen en benen waren dichtbehaard, zelfs op zijn voeten en tenen woekerden zwarte haren. Zijn hoofd, dat begon bij een smalle onderkaak en eindigde in een opmerkelijk brede schedel, was juist kalend. Hij had ronde, donkere ogen die hij inmiddels nieuwsgierig op ons gericht had, en een stompe, bijna platte neus. Met een hand veegde hij het zweet van zijn gezicht en vroeg: 'Nog nooit iemand gezien die zijn lichaam oefent?'

‘Jawel,’ zei ik, ‘maar nog nooit een bisschop.’

‘Enig idee waarom een bisschop dat doet?’

Lucillus en ik keken elkaar aan en schudden ons hoofd.

‘Dat doet die bisschop omdat hij veel in het openbaar moet spreken.’ De bisschop stond op.

Van dichtbij was de man die sinds vijf jaar bisschop van Hippo was kleiner dan ik had verwacht. Hij reikte amper tot de oksels van Lucillus. Tegelijk zag de bisschop er van dichtbij jonger uit dan vanuit de verte.

‘Welk onderwijs hebben jullie gevolgd, en tot welk jaar?’

‘Tot ons twaalfde jaar hebben we leren lezen, schrijven en rekenen bij Leporius de Mauretaniër,’ antwoordde ik.

‘Dan zijn jullie dus niet toegekomen aan de vervolgopleiding in de retorica en kennen jullie vast de adviezen niet die Cicero geeft aan mannen die bekwame *retors* willen worden.’

De bisschop nodigde ons uit hem te volgen naar de binnenplaats. In een hoek van de zuilengang namen we plaats op twee banken die haaks op elkaar stonden, zodat we elkaar konden aankijken.

Onze gastheer veegde nogmaals het zweet van zijn taps toelopende gezicht en zei: ‘Volgens Cicero zijn er twee dingen belangrijk voor een retor. Ten eerste moet hij ervoor zorgen dat hij niet saai spreekt, want dan gaat het publiek zich vervelen en houdt het op naar hem te luisteren. Ten tweede moet hij voorkomen dat de mensen hem niet kunnen verstaan. Nu heeft de goede God mij gezegend met een zekere aanleg voor boeiend spreken, maar ik moet tegelijkertijd vaststellen dat God het heeft nagelaten mij een krachtige stem en een robuust lichaam te geven. Vandaar dat ik Cicero’s adviezen volg. Iedere dag besteed ik na het ochtendgebed enige tijd aan het oefenen van mijn lichaam. Vooral de spieren van mijn romp en armen zijn belangrijk, zij vormen als het ware de blaasbalg van de menselijke stem.’

Ik gaf Lucillus een por omdat hij zo krom zat, zijn rug leek wel een kruik. Mijn vriend beantwoordde mijn por met een nijldige blik, maar ging wel rechtop zitten.

'Dagelijks hef ik driemaal negenenveertigmaal deze gewichten en druk ik mij driemaal negenenveertigmaal op. Waarom deze getallen? Drie is het getal van de heilige Drie-eenheid en negenenveertig is zeven keer zeven, waarbij zeven, zoals jullie vast weten, het getal is van de volheid. De Schepper heeft in zijn wijsheid niet voor niets besloten de week vol te maken met zeven dagen en niet met zes of acht. Bovendien komen we op het getal twaalf uit wanneer we de twee delen van het getal zeven met elkaar vermenigvuldigen, dus driemaal vier of viermaal drie, en twaalf verwijst naar de twaalf stammen van Israël en naar de twaalf apostelen op wie de kerk is gebouwd. Driemaal zevenmaal zeven is dus heiligheid vermenigvuldigd met het kwadraat van de volheid. Door me te houden aan deze getallen belijd ik, dat ik mijn spieren niet oefen om mooi en aantrekkelijk te worden, maar om een lichaam te krijgen dat ik optimaal kan inzetten voor de verkondiging van het heilige evangelie. Jullie gapen mij trouwens aan alsof ik een sprekende aap ben. Vinden jullie dat ik vreemde of onbegrijpelijke dingen zeg?'

'Helemaal niet,' zei Lucillus.

'Hoe komt u daarbij?' vroeg ik.

'Dan moeten jullie mij nu maar eens uitleggen waarom jullie op dit vroege uur als dieven door het klooster sluipen.'

Ik zei: 'Wij zijn hier, bisschop, om ons in te schrijven voor de doop in de komende paasnacht.'

De bisschop nam ons onderzoekend op. 'Dopen doen we niet zomaar even. Jullie weten dat je eerst twee jaar catechumeen moet zijn, voordat je in aanmerking komt voor de heilige doop?'

'Maar dat zijn we al!' verklaarde Lucillus verontwaardigd.

‘Toen we van school kwamen hebben we ons meteen aangemeld. Een diaken heeft onze namen genoteerd in een codex. U kunt het nakijken.’

‘Hebben jullie toen het kruisteken gekregen? En de handoplegging en het gewijde zout?’

‘Ja, en de diaken heeft ook alle boze geesten bij ons uitgedreven,’ vulde ik aan. Om mijn woorden te onderstrepen imiteerde ik de bezwerende gebaren die de diaken indertijd had gemaakt.

‘En,’ glimlachte de bisschop, ‘heeft het geholpen, die geestuitdrijving?’

‘Beter bij Lucillus dan bij mij.’

‘Dat klinkt als een eerlijk antwoord,’ vond de bisschop. ‘Wat hebben jullie verder van de diaken geleerd?’

‘Dat God de Schepper van hemel en aarde is,’ begon Lucillus, ‘en dat wij daarom niet het geschapene, maar wel de Schepper moeten vereren.’

‘Tot in de eeuwen der eeuwen!’ vulde ik plechtig aan.

De bisschop applaudisseerde zachtjes. ‘Helemaal niet slecht. Hoe heten jullie eigenlijk?’

‘Ik heet Lucillus.’

‘Zijn bijnaam is de Droefogige Lucillus, omdat hij van die droevige hondenogen heeft. En ik heet Spes.’

‘Heb jij ook een bijnaam, Spes?’

‘Nee, ik ben gewoon Spes.’

‘Hoe oud zijn jullie?’

‘Veertien,’ antwoordden we tegelijk.

‘Vertel eens iets over jullie families.’

Lucillus deed uit de doeken dat hij de enige zoon was van Aulus Rusticus en Cornelia Cinna. Zijn ouders waren gedoopte christenen. De familie van zijn vader was al meer dan vijf generaties in het bezit van een landgoed aan de oever van de Ubus, een paar mijl buiten Hippo. Sinds hij van school

was, hielp Lucillus zijn vader met het beheer van de landerijen. Zelf had hij graag verder gestudeerd, maar zijn vader vond het beter dat zijn enige zoon en erfgenaam al op jonge leeftijd vertrouwd zou raken met de gang van zaken op het familiebezit.

Daarna vertelde ik dat mijn moeder een dochter was van vrijgelaten slaven. Haar naam was Amalia Nigra en ze bakte en verkocht de verrukkelijkste koeken van heel Hippo. Mijn moeder en ik huurden een woning op de bovenverdieping van het huis van kapitein Apollonius Farnaces, die een vrachtvloot bezat en over de hele Middellandse Zee handeldreef. Het huis lag in de Via Vermiculata, die vanaf de havenpoort als een worm de heuvel op kronkelde, en iedereen kende het als het *Huis met de Schepen*, omdat de gevel versierd was met een groot mozaïek van twee *corbita's* op volle zee. De kapitein had ook twee nichtjes in huis genomen, weesmeisjes die Julia en Priscilla hetten, al noemde iedereen de laatste gewoon Prisca. Hij had die meisjes als zijn dochters geadopteerd. Met de twee huisslaven erbij woonden we met zijn zevenen in het Huis met de Schepen.

De bisschop knikte. 'Dat huis met dat grote scheeps-mozaïek ken ik, ik loop er weleens langs. Maar kapitein Farnaces heb ik nog nooit ontmoet. Is hij een christen?'

'Hij is aanhanger van de stoïcijnse filosofie. Maar hij is erg aardig.'

'En je moeder?'

'Mijn moeder is een gelovige vrouw, maar u zult haar niet vaak in de basiliek zien. Ze bidt altijd in de kleine kapel tegenover de Noorderpoort.'

'Je spreekt niet over je vader.'

'Die heb ik niet.'

'Dat spijt me voor je.'

Dat hadden al zoveel mensen tegen me gezegd, dat ik in-

middels wel een paar snedige antwoorden gereed had, zoals: Dat betekent dat ik de baas in huis ben. Of: Beter geen vader dan een slechte vader.

Deze keer ging ik voor de tweede optie.

De bisschop keek me een poosje nadenkend aan en zei toen: 'Volgens mij herken ik jullie gezichten. Jullie staan vaak vooraan in de basiliek.'

'Zodat we u goed kunnen zien,' zei ik.

'En horen,' voegde Lucillus toe.

Glimlachend hief de bisschop zijn handen op, alsof hij zich wilde overgeven, en zei: 'Ik heb genoeg gehoord. Ik zie geen bezwaar om jullie toe te laten tot de doopvoorbereiding. Die begint tegelijk met de grote vasten.'

Op dat moment slofte een monnik de binnenplaats op. Halverwege bleef hij stilstaan. De oude man had een verfrommeld gezicht en borstelige wenkbrauwen die zo zwaar waren dat ze de indruk wekten de directe oorzaak te zijn van zijn kromgegroeide rug. Om zijn nek hing een sleutel aan een leren koord. In een poging voor de bisschop te buigen maakte de monnik zijn rug even nog iets krommer en slofte daarna verder, een gang in.

'Dat is broeder Quodvultdeus,' legde de bisschop uit. 'Hij beheert de kloosterbibliotheek. Willen jullie de boeken eens zien?'

Lucillus moest iets wegslikken voordat hij zei: 'Als dat zou kunnen!'

'Dan moeten we broeder Quodvultdeus volgen.'

Achter de broeder betraden we het vertrek waarin het dankzij een paar hooggelegen vensters opvallend licht was. Tegen de muren stonden houten kasten die aan kleine tempels deden denken omdat ze hoog en smal waren en op elk daarvan een driehoekig timpaan was aangebracht. Bovendien prijken er

zuiltjes naast de deuren waarmee sommige kasten waren afgesloten. De planken van de open kasten waren gevuld met leren kokers waarin boekrollen werden bewaard. Tussen de kasten stonden lezenaars waaraan geschreven of gelezen kon worden. In het midden van de bibliotheek stond een lange tafel waarop stapels papyrus en perkament waren uitgestald, een rij boekrollen, een beschadigde codex van gevouwen en aaneengenaaide katernen, potten inkt en lijm, ganzenveren, rietstiften en pennenmesjes. Alles op die tafel stond even strak in het gelid, het was net een door een strenge Romeinse bouwmeester ontworpen stad!

De bisschop opende een van de gesloten kasten en wees op de codices die plat lagen opgestapeld. 'In deze kast bewaren we de werken van belangrijke kerkleraren zoals...' en vervolgens somde hij een reeks namen op die mij helemaal niets zeiden. 'Hebben jullie weleens van deze schrijvers gehoord?'

'Nee,' bekende Lucillus.

'Zeker,' loog ik.

'We streven ernaar om van al hun werken een goede kopie in onze bibliotheek te hebben.'

De volgende kast die de bisschop opende, zat zo mogelijk nog voller. Deze keer noemde hij een paar namen die mij wel bekend in de oren klonken. 'Hier hebben we de grote heidenen met wie we, ook al zijn ze al lang gestorven, nog steeds in gesprek zijn: Grieken zoals Homerus en Plato, Romeinen als Vergilius en Seneca, en de grote Cicero die ik soms puur voor mijn plezier uit de kast haal. Verder ontbreken de neoplatoonse filosofen natuurlijk niet.'

'Uiteraard,' zei ik.

De bisschop wees naar de overige kasten. 'Daar bewaren we kopieën van de heilige geschriften in de verschillende talen, daar geschiedeniswerken, in die kast in de hoek de correspondentie die ik voer met medechristenen uit de hele wereld,

en in de kast naast de deur staan exemplaren van mijn eigen werken opgeslagen.'

Zonder op te kijken zei broeder Quodvultdeus, die net een pennenmesje van de tafel pakte: 'Die laatste kast zit inmiddels zo vol dat we er binnenkort een nieuwe bij moeten laten maken.'

De bisschop glimlachte. '*Er komt geen einde aan het aantal boeken dat geschreven wordt...*'

'... en veel lezen mat het lichaam af,' mompelde de monnik, 'want zo gaat de Prediker verder, maar de bisschop kiest ervoor om dat liever te vergeten.'

De bisschop gaf ons een knipoog. 'Broeder Quodvultdeus speelt graag de rol van bezorgde moeder over vadertje bisschop.'

Ondertussen keek Lucillus verrukt om zich heen. Zoals zoveel mensen met een bovengemiddelde lichaamslengte liet hij zijn hoofd meestal iets naar voren hangen, waardoor zijn lange nek inmiddels op het gebogen handvat van een amfoor was gaan lijken. Maar nu stak hij zijn hoofd parmantig in de lucht, alsof hij opeens veranderd was in een nieuwsgierige struisvogel. 'Het is net een heiligdom,' verzuchtte hij.

'Laten we het op een schatkamer houden,' stelde de bisschop voor.

'Heeft u al die boeken hier óf gelezen óf zelf geschreven?' vroeg ik.

De bisschop haalde zijn schouders op. 'Maar ik word erbij geholpen, hoor! Meestal laat ik me voorlezen door een van de monniken, zodat ik mijn ogen niet te zwaar belast. En als ik schrijf, of het nu boeken of brieven zijn, dicteer ik de tekst aan een *notarius*. Hij schrijft mijn tekst in steno op, op een van de wasplankjes die daar op de tafel liggen, en werkt de tekst later uit op papyrus. Dicteren is minder vermoeiend dan zelf schrijven en bovendien worden mijn teksten levendiger,

als ik ze uitspreek terwijl ik heen en weer wandel. Niets gaat immers boven de levende stem!' De bisschop wees naar de monnik met de borstelige wenkbrauwen. 'Nee, zonder een trouwe notarius als broeder Quodvultdeus zou ik er nooit in slagen zoveel woorden tot mij te nemen of zelf te produceren.'

'Woorden vervliegen, boeken blijven,' bromde de monnik zonder op te kijken.

'We hebben hier een mooie verzameling boeken,' zei de bisschop, 'maar alles begint en eindigt natuurlijk bij de heilige geschriften. Hebben jullie thuis kopieën van een van onze heilige boeken?'

We gaven te kennen dat dat niet het geval was.

'Die boeken zijn ook onbetaalbaar... Als jullie willen, mogen jullie in de aanloop naar de doop 's middags wel in de bibliotheek komen om een paar uur in de heilige geschriften te lezen. Broeder Quodvultdeus wil jullie daar vast graag bij helpen, nietwaar, broeder?'

De monnik nam ons op met de argwanende blik van een marktkoopman die zich afvroeg of het vlees dat hem werd aangeboden nog wel vers was.

'Begin bij de oudste boeken, bij Genesis en Exodus. Ga daarna verder bij een van de evangeliën, het maakt niet uit welke. Volgens de heidenen zijn onze heilige geschriften een verzameling duistere teksten, en geef ze eens ongelijk, alleen beseffen ze niet dat God een bedoeling heeft met die duisterheid, namelijk het prikkelen van onze luiheid en het oefenen van onze geest. Jullie zijn wakkere jongens, ga maar gewoon lezen en bewaar je vragen voor de doopvoorbereiding.'

'Die doet u toch zelf, vader bisschop?' vroeg ik.

'Dat ben ik wel van plan. Laten we hopen dat ik in de vastentijd niet zal worden gestoord door allerlei onverwachte verplichtingen.'

'Ik verheug me er al op,' zei Lucillus.

‘Dan neem ik nu afscheid van jullie. Als bisschop moet ik elke ochtend rechtspreken. Het is werkelijk ongelooflijk hoe lastig mensen het elkaar kunnen maken met onbenulligheden. Ach, denk ik weleens, hadden de mensen me maar nooit tot priester gekozen, toen ik hier een keer op doorreis was. En al helemaal niet tot bisschop! Hoeveel meer tijd had ik dan niet gehad voor studie en gebed... Maar goed, eerst ga ik terug naar mijn eenvoudige *gymnasium* om mijzelf nog eenmaal af te peigeren. Ik heb mijn dagelijkse portie van driemaal zevenmaal zeven nog niet afgewerkt. En zoals de dichter Juvencus zegt: *Een gezonde geest gaat samen met een gezond lichaam.*’

‘*Juvenalis,*’ mompelde de monnik. ‘Dat citaat is niet van Juvencus, maar van Juvenalis.’

De bisschop lachte naar ons en zei: ‘Soms kan ik de verleiding niet weerstaan broeder Quodvultdeus te testen, even zien of hij nog bij de tijd is... Maar nu moeten wij echt afscheid nemen, jongens. Ga heen in vrede.’

Toen we weer voor het klooster stonden, was ik zo opgewonden dat ik rennende bewegingen begon te maken, maar zonder dat ik van mijn plaats kwam. ‘Zag je dat hoofd? Het is net een ei! En hij houdt maar niet op met praten. De bisschop is een pratend ei!’

Lucillus keek me verontwaardigd aan. ‘Een beetje eerbied voor de bisschop, hè.’

‘Ach, jij met je eerbied... Zo’n man poept en piest net als wij allemaal.’

‘Maar hij is wel de bisschop, en de beroemdste man van de stad.’

‘Daar heb je gelijk in. Vanaf nu zijn wij vrienden van de beroemdste man van Hippo.’

‘Niet overdrijven, Spes.’

‘Ik overdrijf niet. Als we ooit hulp nodig hebben, gaan we

Noord-Afrika, het jaar 430 na Christus. Het Romeinse Rijk staat op het punt uiteen te vallen en een nieuwe godsdienst is aan een onstuitbare opmars bezig. Terwijl Vandalen de havenstad Hippo Regius belegeren en de inwoners het liefste zouden vluchten, probeert de vrijgevochten rebel Spes Niger de stad juist in te komen. Hij heeft een belangrijke boodschap voor Aurelius Augustinus, de beroemde bisschop van Hippo. Maar dan hoort hij dat de bisschop stervende is.

De ketter van Carthago vormt samen met de romans *Heilig vuur* (over kerkhervormer Johannes Calvijn) en *De vierde vrouw* (over theoloog Karl Barth) een drieluik. Met dit drieluik waagt Frans Willem Verbaas zich aan een eigenzinnige hinkstapsprong door de geschiedenis van het christendom.

‘Verbaas kán vertellen. Dit is misschien wel de meest geslaagde theologische roman sinds de verschijning in 1950 van Henry Morton Robinsons *The Cardinal*.’

– NRC over *Heilig vuur*

NUR 301

www.uitgeverijmozaiek.nl

